

เรื่องเล่าชาวคลอง: ชุมชนวัดรังสิต

เรื่อง : นางจุฑามักรณ โพรธีน้อย

เรียบเรียง : สุกัญญา อัคราชน / เรวัต อุลิต

"ชุมชนวัดรังสิต: จากความเสื่อมโทรมสู่ความหวังที่กำลังก่อร่าง"

ชุมชนวัดรังสิต ซึ่งตั้งอยู่ริมคลองเปรมประชากร ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี เคยเป็นภาพสะท้อนของปัญหาที่ชุมชนแออัดริมคลองต้องเผชิญ ด้วยบ้านเรือนที่รูก้ำทางน้ำมานานนับสิบปี ที่นี้ต้องทนทุกข์กับปัญหาน้ำเน่าเสีย กลิ่นเหม็นรุนแรง และความเสี่ยงจากน้ำท่วมที่คุกคามชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ พื้นที่ว่างสำหรับจอดรถก็แทบไม่มี และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก็ค่อยๆ ฝืดเคืองไป ขาดความร่วมมือและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

แต่ปัจจุบัน ชุมชนแห่งนี้กำลังก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ ภายใต้โครงการพัฒนาที่ใช้กฎหมายและกระบวนการเดียวกับที่ประสบความสำเร็จในคลองลาดพร้าว โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 44 ที่อนุญาตให้ชาวบ้านสามารถสร้างบ้านใหม่ในพื้นที่ริมคลองได้ แต่มีเงื่อนไขสำคัญ คือ ต้องร่นระยะห่างจากแนวคลองอย่างน้อย 2 เมตร เพื่อเปิดทางให้คลองได้มีชีวิตอีกครั้ง

ชุมชนหลังวัดรังสิต: จากบ้านริมคลองสู่บ้านที่มั่นคง

เรื่องราวการเปลี่ยนผ่านของชุมชนหลังวัดรังสิต ไม่ใช่เพียงแค่การก่อสร้างบ้านใหม่ แต่คือกระบวนการพัฒนาที่สะท้อนถึงความร่วมมือและความมุ่งมั่นของทุกฝ่าย ที่นี้เริ่มต้นขึ้นด้วยการจัดเวทีทำความเข้าใจและบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน โดยมีประสบการณ์จากโครงการคลองลาดพร้าวเป็นต้นแบบสำคัญ

ก้าวแรกแห่งการเรียนรู้และวางแผน : ช่วงแรกของการทำโครงการบ้านริมคลองของชุมชนหลังวัดรังสิต มีการจัดเวทีทำความเข้าใจเหมือนโครงการทั่วไป คณะกรรมการสหกรณ์เคหสถานชุมชนวัดรังสิต จำกัด และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ได้นำสมาชิกเดินทางไปศึกษาดูงานจากชุมชนคลองลาดพร้าว เพื่อเรียนรู้ตั้งแต่การบริหารจัดการกลุ่ม การเงิน ไปจนถึงการจัดทำข้อมูลที่จำเป็น หลังจากนั้นจึงนำ

ความรู้ที่ได้กลับมาประยุกต์ใช้ในชุมชนของตนเอง เริ่มต้นจากการสำรวจข้อมูล ชี้แจงสิทธิเรื่องบ้าน และการออมเงิน เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาโครงการอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายดำเนินการสำหรับ 444 ครัวเรือน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินโครงการจากรวมงบประมาณทั้งสิ้น 192,317,642 บาท โดยสนับสนุนงบประมาณเป็น 3 ส่วน 1) งบอุดหนุนการพัฒนา แบ่งเป็น งบสาธารณูปโภค 22,200,000 บาท งบอุดหนุนและงบช่วยเหลือ 43,068,000 บาท 2) งบบริหารจัดการโดยสนับสนุนไปยังสหกรณ์ฯ งบสิ่งแวดล้อม 4,095,730 บาท งบบริหารจัดการ 932,500 บาท 3) งบสินเชื่อที่อยู่อาศัย 122,021,412 บาท ซึ่งปัจจุบันดำเนินการแล้ว 2 เฟส รวม 304 ครัวเรือน

สหกรณ์ฯ หัวใจสำคัญในการขับเคลื่อน : สหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงชุมชนวัดรังสิต จำกัด คือแกนหลักในการบริหารจัดการโครงการทั้งหมด ตั้งแต่การประสานงานขอเช่าที่ดินราชพัสดุจากกรมธนารักษ์ขนาด 22 ไร่ 3 งาน 36 ตารางวา เป็นเวลา 30 ปี ด้วยค่าเช่าเพียง 2.25 บาท/ตารางวา/เดือน ไปจนถึงการกู้เงินจาก พอช. เพื่อปล่อยกู้ให้สมาชิก การบริหารงานก่อสร้าง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

จากอุปสรรคสู่บ้านที่สมบูรณ์ : โครงการนี้เริ่มต้นในปี 2562 และใช้เวลาเกือบ 5 ปีจึงแล้วเสร็จสมบูรณ์ในเดือนกุมภาพันธ์ 2567 เนื่องจากต้องรอให้การก่อสร้างเขื่อนริมคลองแล้วเสร็จก่อนเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับบ้านเรือน การก่อสร้างแบ่งออกเป็น 2 เฟส เฟสแรก 218 ครัวเรือน เข้าอยู่อาศัยตั้งแต่ปี 2564 และ เฟสสอง 86 ครัวเรือน ได้เข้าอยู่เมื่อเดือนมิถุนายน 2567 ที่ผ่านมา เส้นทางที่ทอดยาวนี้คือเครื่องพิสูจน์ถึงความมุ่งมั่นและความอดทนของชุมชน ที่ร่วมกันสร้าง "บ้านมั่นคง" ให้กับตนเอง

การเปลี่ยนแปลงและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชนวัดรังสิต : การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนวัดรังสิตได้สร้างการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องความมั่นคงในการอยู่อาศัย ซึ่งชุมชนแห่งนี้ได้เปลี่ยนจาก “บ้านชั่วคราวมาสู่บ้านที่มั่นคงถาวร” เนื่องด้วยปัญหาหลักของชุมชนริมคลองคือการอยู่อาศัยในพื้นที่ที่ไม่มั่นคงและผิดกฎหมาย แต่โครงการนี้ได้พลิกโฉมให้ชาวบ้านได้มีกรรมสิทธิ์ในการเช่าที่ดินราชพัสดุ จากกรมธนารักษ์เป็นเวลา 30 ปี ทำให้พวกเขามีบ้านที่มั่นคงและเป็นของตนเอง

อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นสิ่งที่สมาชิกบางคนไม่เคยคาดคิดว่าจะได้เป็นเจ้าของบ้านได้ด้วยตนเอง จากที่เคยใช้ชีวิตแบบไร้หลักแหล่งมานานกว่า 20 ปี ดังคำบอกเล่าของสมาชิกที่ว่า "หากจะซื้อบ้านจัดสรร ไม่มีเครดิตเอกสารหลักฐานการเงินไปขอกู้เงิน การมีบ้านเป็นของตัวเองในราคานี้หาไม่ได้จากที่ไหน" ความมั่นคงนี้ไม่เพียงแต่สร้างความอุ่นใจทางกาย แต่ยังสร้างความมั่นคงทางใจ

ปรับสภาพแวดล้อมชุมชน : จากบ้านรูกูล้ำ สู่อุทยานปลอดภัยและใส่ใจสิ่งแวดล้อม

ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ชุมชนวัดรังสิตเผชิญมาอย่างยาวนาน ก่อนเริ่มโครงการพัฒนา ชาวบ้านต้องอาศัยอยู่ท่ามกลางสภาพน้ำเน่าเสียและพื้นที่ที่ไม่เป็นระเบียบ แต่เมื่อโครงการได้เริ่มต้นขึ้น การจัดระเบียบที่อยู่อาศัยใหม่ได้กลายเป็นก้าวสำคัญที่ช่วยฟื้นฟูชุมชนและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน

การจัดระเบียบชุมชนโดยการร่นแนวบ้านให้ห่างจากริมคลองอย่างน้อย 2 เมตร ไม่เพียงแต่ช่วยแก้ปัญหาการรูกูล้ำทางน้ำ แต่ยังช่วยเปลี่ยนพื้นที่ริมคลองที่เคยเป็นส่วนตัวให้กลับมาเป็นพื้นที่สาธารณะ ที่ทุกคนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ ส่งผลให้การฟื้นฟูคลองเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การมีบ้านที่ถูกต้องลักษณะและสภาพแวดล้อมที่สะอาดขึ้นได้ยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตของคนในชุมชนอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ โครงการยังได้แก้ไขปัญหาพื้นฐานอื่นๆ เช่น การสร้างพื้นที่จอดรถที่เป็นระเบียบ เพื่อให้การใช้ชีวิตประจำวันของชาวบ้านสะดวกสบายยิ่งขึ้น

นอกจากการพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยแล้ว ชุมชนยังให้ความสำคัญกับการสร้างสังคมที่น่าอยู่และยั่งยืน โดยมีการติดตั้งกล่องวงจรปิดเพื่อดูแลความปลอดภัยของคนในชุมชน และริเริ่มกิจกรรมที่ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง เช่น การจัดอบรม "ถังรักษ์โลก" เพื่อส่งเสริมการจัดการขยะอย่างถูกวิธี นอกจากนี้ ยังมีแผนการพัฒนาพื้นที่สีเขียวร่วมกับบริษัทเอกชน ซึ่งจะช่วยเพิ่มพื้นที่พักผ่อนและเป็นปอดแห่งใหม่ให้กับชุมชนในอนาคต

การปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชนวัดรังสิตจึงเป็นมากกว่าแค่การสร้างบ้าน แต่เป็นการฟื้นฟูและสร้างความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างคนกับพื้นที่ เพื่อให้คลองเปรมประชากรกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง และชุมชนแห่งนี้สามารถเติบโตต่อไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

สหกรณ์ สร้างทุน สร้างชีวิต: พลังแห่งการออมเพื่อชุมชนบ้านมั่นคง

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของชุมชนวัดรังสิตไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพราะการได้บ้านใหม่ แต่มาจากกลไกการบริหารจัดการภายในที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะบทบาทของสหกรณ์เคหสถานชุมชนวัดรังสิต จำกัด ซึ่งได้สร้างรากฐานที่มั่นคงให้กับสมาชิกผ่านการส่งเสริมการออมและการจัดสวัสดิการอย่างเป็นระบบ

สหกรณ์ฯ มีการจัดระบบบริหารสหกรณ์และการชำระคืนเงินเชื่อ สหกรณ์จะรับชำระเงินคืนเชื่อ ทุกวันที่ 7 ของเดือน โดยจะมีทีมบัญชีช่วยสนับสนุนการจัดเก็บเงิน และได้กำหนดให้สมาชิกทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของและ

ผู้จัดการ เงินที่เก็บในแต่ละวันนำเข้าบัญชีธนาคาร เพื่อไว้ใช้จ่ายหมุนเวียนในสหกรณ์ ในแต่ละเดือนจะมีคณะกรรมการสหกรณ์ช่วยจัดเก็บเงินชำระคืนเงินเชื่อกับ พอช. โดยสมาชิกจ่ายค่าหุ้นและค่าเช่าที่ดินเดือนละ 200 บาท แบ่งเป็นค่าหุ้นสหกรณ์ 100 บาท ค่าเช่าที่ดิน 80 บาท ค่าบริหารจัดการ 20 บาท ค่าบริหารจัดการนำมาใช้สำหรับ

ซื้ออุปกรณ์วัสดุจำเป็น การบริหารจัดการการเงินในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ทำให้โครงการสามารถเดินหน้าต่อไปได้ แต่ยังเป็นการสร้างวินัยทางการเงินและกองทุนภายใน ที่จะช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

การทำงานอย่างเป็นระบบของสหกรณ์ฯ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกได้สร้างความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังคำบอกเล่าของสมาชิกว่า "หากจะซื้อบ้านจัดสรร ไม่มีเครดิตเอกสารหลักฐานการเงินไปขอกู้เงิน การมีบ้านเป็นของตัวเองในราคานี้หาไม่ได้จากที่ไหน" ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการมีสหกรณ์ฯ เป็นแกนหลักได้เปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่ถึงระบบการเงินปกติได้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงเป็นของตนเอง

นอกจากนั้นสหกรณ์เคหสถานบ้านมั่นคงชุมชนวัดรังสิตมียังมีการจัดระบบการออมและจัดสวัสดิการ การออมหุ้นสหกรณ์ซึ่งมีประชุมคณะกรรมการต่อเนื่อง และมีการจัดค่าตอบแทนให้กับคณะกรรมการที่มาปฏิบัติงาน โดยเงินหุ้นที่จัดเก็บได้นั้นจะนำมาปันผลให้สมาชิกสหกรณ์ สำหรับสมาชิกในสหกรณ์มีการจัดกลุ่มย่อยเพื่อให้ง่ายต่อการบริหารงานและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจุบันสหกรณ์มีหุ้นออมกว่า 2,200,000 บาท

โครงการนี้จึงเป็นมากกว่าแค่การสร้างบ้าน แต่คือการสร้าง "ทุนทางสังคม" ที่แข็งแกร่งผ่านการออมและทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้สามารถยืนหยัดและเติบโตได้อย่างยั่งยืน

พลังเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนวัดรังสิต

การเปลี่ยนแปลงสำคัญของชุมชนวัดรังสิตยังรวมถึงการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคงให้กับคนในชุมชน โดยสหกรณ์เคหสถานชุมชนวัดรังสิต จำกัด ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจครัวเรือนและเศรษฐกิจชุมชนแม้ว่าปัจจุบันจะยังไม่มีกิจกรรมกลุ่มอาชีพอย่างเป็นระบบก็ตาม

การลดรายจ่าย...ก้าวแรกสู่ความมั่งคั่ง : แม้ว่าสมาชิกส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพอิสระและมีรายได้ไม่แน่นอน เช่น ช่างเย็บผ้า ร้านเสริมสวย ร้านตัดผม ร้านอาหาร และร้านนวดแผนโบราณ แต่การที่สมาชิกสามารถเข้าถึงโครงการบ้านมั่นคงได้นั้น ถือเป็น การลดภาระค่าใช้จ่ายระยะยาวอย่างมหาศาล สมาชิกสามารถมีบ้านเป็นของตัวเองได้ในราคาที่หาไม่ได้จากที่ไหน ทำให้พวกเขาไม่ต้องแบกรับภาระค่าเช่าบ้านที่ไม่แน่นอนอีกต่อไป เงินที่เคยต้องจ่ายเป็นค่าเช่าจึงสามารถนำมาใช้ในการดูแลครอบครัว หรือนำไปลงทุนในอาชีพของตนเองได้มากขึ้น

การสร้างรายได้...จากความรู้สู่โอกาสใหม่ : คนในชุมชนมีโอกาสรสร้างรายได้ จากการใช้บ้านเป็นที่ประกอบอาชีพ เช่น ค้าขายของชำ ค้าขายอาหาร รับงานมาทำที่บ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ แม้จะยังไม่มีกิจกรรมกลุ่มอาชีพอย่างเป็นทางการ แต่ชุมชนมีการจัดกิจกรรมอบรมและพัฒนาทักษะอาชีพต่างๆ เพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับสมาชิก ตัวอย่างเช่น การจัด โครงการอบรมการประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์จากผักตบชวาและต้นกล้วย ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่มาสร้างมูลค่าเพิ่ม อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน นอกจากนี้ยังมีโครงการอื่นๆ เช่น โครงการส่งเสริมอาชีพการเพาะเห็ดอินทรีย์ต้นทุนต่ำสู่ชุมชน ที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

การดำเนินงานของสหกรณ์ฯ และการจัดกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ได้สร้างรากฐานสำคัญให้กับเศรษฐกิจของ

ชุมชนวัดรังสิต การที่สมาชิกมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและสามารถลดรายจ่ายหลักในชีวิตลงได้ ทำให้พวกเขามีเงินเหลือเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวันมากขึ้น รวมถึงมีโอกาสในการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพของตนเอง การที่ชุมชนมีการอบรมและให้ความรู้เรื่องอาชีพต่างๆ ยังเป็นการสร้างทักษะใหม่ๆ ที่จะช่วยให้สมาชิกมีทางเลือกในการสร้างรายได้ในอนาคต ซึ่งถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากจากภายในชุมชนอย่างแท้จริง

บ้านมั่นคงวัดรังสิต: ต้นแบบความร่วมมือเพื่อชีวิตที่ดีกว่า

โครงการบ้านมั่นคงชุมชนวัดรังสิตเกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชน ภายใต้นโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นจะแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินและยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนริมคลองให้ดีขึ้น แม้การเดินทางสู่บ้านมั่นคงจะไม่ถนัดและต้องเผชิญกับอุปสรรคและความล่าช้าหลายครั้ง แต่ในที่สุดความพยายามก็ประสบความสำเร็จ ทำให้วันนี้ชาวบ้านได้มีบ้านที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีความมั่นคงแข็งแรงและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้นกว่าเดิมทั้งยังมีหน่วยงาน ภาคีเข้ามาให้การสนับสนุนทั้งหน่วยงานในพื้นที่ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดปทุมธานี 2 ธารักษ์พื้นที่ปทุมธานี อบจ. การประปาส่วนภูมิภาคสาขารังสิต (ชั้นพิเศษ) สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดปทุมธานี เทศบาลตำบลหลักหก ที่สนับสนุนด้านการพัฒนาด้านผังและสาธารณูปโภคในพื้นที่ โถงนไฟฟ้า ประปาและอำนวยความสะดวกด้านการก่อสร้าง หรือการพัฒนาองค์ความรู้การตั้งสหกรณ์และการบริหารบัญชีก็ได้รับความร่วมมือจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี และยังมีภาคเอกชน Central Lotus Big C มอบอุปกรณ์กีฬา เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพ

โครงการนี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่การสร้างบ้านใหม่ แต่เป็นการสร้างรากฐานของชุมชน ให้เข้มแข็งขึ้นกว่าที่เคย ความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการพัฒนาได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่สมาชิก สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และสร้างพลังในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเติบโตได้อย่างยั่งยืนในอนาคต